

Dit adviesrapport is de uitkomst van een projectvak in het eerste jaar van de bachelor sociologie van de Vrije Universiteit Amsterdam. Studenten hebben in opdracht van de afdeling Kunst en Cultuur van de gemeente Amsterdam een verkenning uitgevoerd en hebben op basis daarvan aanbevelingen geformuleerd. Tijdens deze opdracht hebben zij naar eigen invulling verkennend onderzoek gedaan, waarvan deze rapporten het eindresultaat zijn. Dit rapport dient dus niet gelezen te worden als wetenschappelijk onderzoek. De deelnemende instellingen in de rapporten zijn casussen ter verdieping van de opdracht, de uiteindelijke adviezen van de studenten gaan niet over de individuele instellingen.

ADVIESRAPPORT KUNSTENPLAN 2025 - 2028

Februari 2023

Door:

Nani Andeloe
Elissa Geerling
Samantha Mooij
Tyrone Terlaan

**Een inclusieve cultuurstad,
voor alle Amsterdammers,
in alle wijken.**

Met dank aan:

*Gemeente Amsterdam
Louis Pirenne
Stichting de Tolhuistuin
Vrije Universiteit Amsterdam*

INLEIDING

De stad Amsterdam maakt kunst en cultuur al eeuwenlang een prioriteit, en is dan ook één van de meest culturele steden in de wereld. Dit definieert de stad en beïnvloedt haar identiteit. (Kunstenplan, 2019)

De gemeente Amsterdam streeft naar een open en inclusieve cultuurstad, waarin ruimte is voor alle Amsterdammers, in alle wijken, zodat alle bewoners in aanraking kunnen komen met kunst en cultuur waar zij zich in kunnen herkennen.

Naar aanleiding van het Kunstenplan 2021-2024 van de gemeente Amsterdam, is er fors geïnvesteerd in kunst en cultuur in de wijken. Niet alleen is het aanbod uitgebreid, maar is er ook geïnvesteerd in activiteiten die gericht zijn op bewoners, nieuwe makers en jonge talenten. (Kunstenplan, 2019)

Om er achter komen in hoeverre deze verbinding al gemaakt wordt, hebben studenten van de opleiding Sociologie een verkennend onderzoek gedaan. In samenwerking met de gemeente en stichting de Tolhuistuin, hebben wij onderzocht hoe kunst- en cultuurinstellingen in verbinding staan met de stad, de buurt en de bewoners. Dit hebben wij onderzocht door middel van interviews met medewerkers van de Tolhuistuin, met de cultuurregisseur van ons stadsdeel, en de buurtbewoners.

Wij hebben ons hierbij gefocust op het stadsdeel Amsterdam-Noord, een buurt die sinds 2000 meer dan 13.000 nieuwe bewoners heeft mogen verwelkomen. (Witschge & Van Zelm, 2020)

Naar aanleiding van deze verkenning zijn er 4 belangrijke thema's naar voren gekomen. Uit deze thema's vloeien onze aanbevelingen voort.

Gentrificatie in Amsterdam-Noord

De economische opwaardering van stadswijken door de komst van kapitaalkrachtige nieuwe bewoners en ondernemers, oftewel gentrificatie, leidt vaak tot het verdwijnen van bewoners met een lager inkomen uit de wijk. (Kamp & Welschen, 2019)

Dit gaat gepaard met veel nieuwbouw maar ook de sloop en verkoop van sociale huurwoningen. De nieuwe huizen zijn vaak te duur voor de oorspronkelijke bewoners van de buurt.

De nieuwe bewoners van Amsterdam-Noord delen niet in de diepgewortelde collectieve identiteit van de oorspronkelijke bewoners (Woodward, 1999), en dit heeft geleid tot een toename van anonimiteit. Een gevolg hiervan is de afname van sociale cohesie.

Meebewegen met demografische veranderingen

Bekendheid van het aanbod aan kunst en cultuur vergroten

Toegankelijkheid - financieel & mobiliteit

Aanbod, behoeften en meer ruimte voor makers

MEEBEWEGEN MET DEMOGRAFISCHE VERANDERINGEN

Het kunst- en cultuuraanbod beter afstemmen op de veranderende behoeften van de bewoners ten gevolge van demografische veranderingen, met inachtneming van de bestaande cultuur in de wijken.

Om de sociale cohesie te versterken moeten de bewoners van gegentrificeerde wijken elkaar en hun buurt opnieuw leren kennen. Het beter afstemmen van het kunst- en cultuuraanbod op de behoeften van de bewoners, waarbij er ruimte wordt gelaten voor de cultuur, gewoonten, normen en waarden van de bewoners, (Ghorashi, 2010) verbetert de verbinding tussen de kunst- en cultuurinstellingen en het stadsdeel. Dit leidt tot meer participatie en betrokkenheid.

Daarnaast kan dit resulteren in een toename van de sociale cohesie in de stad. De verbinding wordt namelijk met zowel de oorspronkelijke als de nieuwe bewoners gezocht, waardoor deze locaties dienen als veilige ontmoetingsplekken. (De Jong et al., 2021)

Het huidige Kunstenplan ziet het belang van vrije ruimte; waar makers kunnen experimenteren en vernieuwen, maar deze ruimte is schaars. Betaalbare ruimtes worden steeds schaarser en verdringen bewoners in de creatieve sector uit hun buurt of zelfs de stad. (RAN, 2022)

Daarnaast wordt de vrije ruimte steeds minder vrij. Het kunstenplan 2021-2024 beschrijft een idee om prominente broedplaatsen te verbinden aan culturele instellingen, maar dit zou de autonomie van deze plekken juist verminderen. (Kunstenplan, 2019)

Door de demografische veranderingen verdwijnen er veel locaties die van grote culturele waarde zijn voor de bewoners van dat stadsdeel, om plaats te maken voor nieuwe woningen. Zo zal de vergunning van twee waardevolle instellingen, het Skatecafé en de Garage Noord, aflopen in april 2023. (AKr, 2022)

Amsterdam is nog volop in ontwikkeling, en heeft een steeds groter aanbod aan kunst en cultuur te bieden voor de stad en de bewoners. Echter, zoals de Noorderlingen zeggen: cultuur is alle geleefde ervaring (RAN, 2022), en het is essentieel om genoeg ruimte over te laten om deze te kunnen leven.

2025-2028

VRIJE RUIMTE:

- UITBREIDEN EN BETER VERSPREIDEN
- KOSTEN VERLAGEN
- GEEF BEWONERS ZEGGENSCHAP EN EIGENAARSCHAP OVER DEZE RUIMTES

VERBINDING MET BEWONERS:

- BEHOUD VAN LOKALE, INFORMELE INITIATIEVEN EN INSTELLINGEN
- BEWAAR RUIMTE VOOR DE BESTAANDE BEWONERS EN HUN CULTUUR
- BRENG BEWONERSINITIATIEVEN EN WIJKCOORPORATIES IN CONTACT MET CULTUURINSTELLINGEN

GROEI VAN AANBOD:

- BLIJF INVESTEREN IN HET KUNST- EN CULTUURAANBOD IN ONTWIKKELBUURTEN

”Je kunt niet meer zomaar een fikkie stoken of een feestje geven”

- respondent, M, 43, uit Amsterdam-Noord

TOEGANKELIJKHEID - FINANCIËEL & MOBILITEIT

KOSTEN

Tijdens het veldonderzoek gaven verschillende respondenten aan dat zij geen kunst en cultuurinstellingen bezoeken vanwege de kosten. Het gemiddelde inkomen in Amsterdam-Noord ligt rond de €17.000 per jaar, waarvan 22% procent van de inwoners een inkomen heeft op of rond het sociaal minimum (Statistieken Buurt 5 Noord, 2022). Dit houdt in dat de kosten extreem laag moeten zijn om de financiële drempel voor de buurtbewoners te verlagen. Tolhuistuin gaf hierin aan dat het realiseren van de lage kosten moeilijk is: “Hoewel wij zo ver mogelijk goedkope en gratis evenementen aanbieden, komt het soms voor dat de kosten toch te hoog liggen.”

Ook spelen gezondheidsproblemen een rol. Enkele bewoners gaven in het veldonderzoek aan dat ze slecht ter been waren, daarom bezochten ze geen kunst- en cultuurinstellingen.

INCLUSIEVER CULTUURBELEID

De gemeente had in het Kunstenplan 2021-2024 al benoemd om te streven naar een inclusiever cultuurbeleid: “Het gemeentebestuur wil een inclusief cultuurbeleid. We willen alle Amsterdammers laten merken dat kunst en cultuur er is voor iedereen. Dat je tot op hoge leeftijd nieuwe talenten kunt ontdekken en ontplooien. Dat ook mensen met een (fysieke) beperking en kwetsbare groepen in de samenleving van kunst kunnen genieten en actief deel kunnen nemen (De kracht van kunst en cultuur, 2021).”

AANBEVELINGEN GEMEENTE

Het is irreëel om de financiële toegankelijkheid te creëren voor iedereen, maar vanuit de buurtbewoners Noord waren voor (te) veel mensen de kosten een groot probleem. Het is daarom belangrijk dat de gemeente Amsterdam het inclusieve cultuurbeleid blijft nastreven en dit nog verder uitbreidt. Denk aan het creëren van meer kunst en cultuur in de openbare ruimtes. Ook zou de gemeentes verschillende instellingen subsidies kunnen verlenen om een aantal keer per jaar dag of weekacties te organiseren voor de mensen die het minder breed hebben.

Een aanbeveling op het gebied van de fysieke drempel aan de gemeente is het verbeteren van de verbindingen in het stadsdeel Noord. Enkele buslijnen die mensen dichtbij de kunst- en cultuurinstellingen brengt kan de fysieke drempel al lager maken. Ook de kunst- en cultuurvoorzieningen zichtbaarder en gelijkmatig verspreiden in de wijken zorgt voor een makkelijkere bereikbaarheid, dit zal nog verder worden toegelicht.

De aanbeveling voor de gemeente is zorgen voor een diverser en inclusiever cultuurbeleid, met name op financieel en fysiek niveau.

BEKENDHEID VAN HET AANBOD AAN KUNST EN CULTUUR VERGROTEN

Van de vroegste uren tot in de diepste nacht wordt de dynamische stad Amsterdam geprikkeld door kunst en cultuur. Om ervoor te zorgen dat elke inwoner van de stad de kans krijgt om getuige te zijn van het schouwspel aan culturele instellingen en de vele makers van kunst, is zichtbaarheid van het aanbod kunst en cultuur een gewenst aandachtspunt. Naast het vergroten van de zichtbaarheid is het ook aan te bevelen dat culturele instellingen rekening houden met het relatief hoog aantal laaggeletterden in de stad: 18%, dat zijn ruim 100.000 personen. (ROA, 2021). Uit het veldonderzoek blijkt daarnaast ook dat bewoners onvoldoende op de hoogte zijn van het aanbod in de buurt.

Vanuit het huidig beleid gezien probeert de gemeente Amsterdam de zichtbaarheid van kunst en cultuur doormiddel van een maandelijkse krant te vergroten. (Gemeente Amsterdam, 2023). Het andere overgrote deel van de communicatie met betrekking tot het aanbod en voorzieningen bevindt zich grotendeels online en dat wordt door voornamelijk de groep senioren ervaren als een drempel. Deze groep kenmerkt zich namelijk door een gebrek aan digitale geletterdheid. Door het integreren van verschillende communicatievormen en bewaken van het inhoudelijk niveau kan er beter de verbinding worden gelegd met de behoeften van diverse doelgroepen. Het resultaat is een vergrote participatie en betrokkenheid van de inwoners binnen de kunst -en cultuursector.

- **Relatief hoog aantal laaggeletterden**
- **Gemeente probeert zichtbaarheid te vergroten door maanelijkse krant**
- **Informatie over voorzieningen grotendeels online**
- **Senioren ervaren digitale geletterdheid als drempel**

AANBOD, BEHOEFTE EN MEER RUIJITE VOOR MAKERS

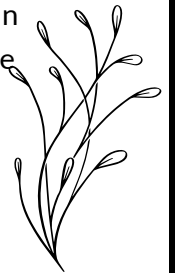
Het uitbreiden en gelijkmatiger verspreiden van het aanbod van kunst- en cultuurinstellingen, en het aanbod van betaalbare werkruimtes voor de creatieve sector vergroten.

WAT ZIJN DE BEHOEFTEJEN?

Uit gegevens van de verkenning in de wijken van Amsterdam-Noord blijkt dat er behoefte is aan het vergroten van de zichtbaarheid van het aanbod kunst en cultuur.

Ook hebben bewoners behoefte aan betrokkenheid bij culturele activiteiten zoals de inrichting, communicatie en programmering van kunstinstellingen in de buurt, met als bedoeling bewoners welkom te laten voelen én enthousiast te maken voor kunst en cultuur.

Ook is er behoefte aan een breder aanbod aan betaalbare werkruimtes voor makers van kunst en cultuur doordat eigenaarschap tot op heden nog geen haalbaar doel is voor de gemiddelde Noorderling. Hierdoor vestigen zich voornamelijk kunst- en cultuurinstellingen in Noord vestigen die weinig bijdragen aan de behoeften van de buurtbewoners. (Red Amsterdam, 2011)

Daarnaast is er behoefte aan een gelijkmatige verdeling van culturele instellingen over het stadsdeel. Dit heeft als doel het vergroten van de toegankelijkheid van kunst- en cultuur doordat de participatiedrempel wordt verlaagd voor mensen die niet in de buurt wonen van een culturele instelling of slecht ter been zijn.

ROL GEMEENTE IN VERHOUDING TOT HET BELEID

Uit het Kunstenplan 2021-2024 bleek de gemeente de komende jaren zich al te willen gaan inzetten op verbreding en verdieping: "Verbreding en verdieping van kunst en cultuur, daar zetten we op in. Dat betekent meer spreiding in de stad, kunst brengen waar het nu niet is en het creëren van vrije ruimte - ook in de tijd, want stadscultuur stopt niet om twaalf uur 's nachts."

Ook zou er worden geïnvesteerd in kunst en cultuur in de wijken, met voorrang op onder andere stadsdeel Noord.

Behoeften

- Vergroot kunst- en cultuuraanbod
- Een inclusieve omgeving
- Betaalbare werkruimtes
- Uitbreiding en gelijkmatige verdeling van het kunst- en cultuuraanbod

CONCLUSIE

Tijdens het verkennend onderzoek hebben wij met behulp van cultuurregisseur Louis Pirenne het aanbod van kunst en cultuur in Amsterdam-Noord goed leren kennen, en met behulp van stichting de Tolhuistuin inzicht gekregen in wat voor obstakels kunst- en cultuurinstellingen op hun pad kunnen krijgen.

Met behulp van literatuur, maar voornamelijk van de bewoners van Amsterdam-Noord, hebben wij inzicht gekregen in de behoeften van het stadsdeel, en op basis hiervan onze aanbevelingen samengesteld.

Meebewegen met demografische veranderingen

Wanneer de lay-out en de demografie van een stad of stadsdeel verandert, is dit van invloed op de behoeften van haar bewoners. Als het aanbod beter aansluit bij de behoeften van de bewoners, zal dit de participatie en verbinding verbeteren.

Het verbeteren van de toegankelijkheid

Hoewel de inkomens van de Noorderlingen erg verschillen, is het gemiddeld inkomen significant minder dan modaal, wat de mate van participatie negatief beïnvloedt. Daarnaast blijft het vaak lastig voor ouderen of mensen met een fysieke beperking om kunst- en cultuurinstellingen te bezoeken.

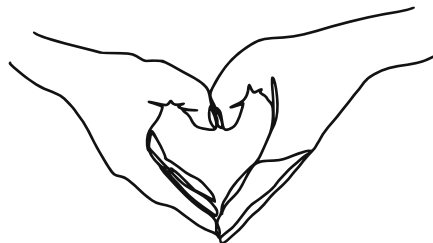
Bekendheid van het aanbod aan kunst en cultuur vergroten

Tijdens het veldonderzoek gaven de bewoners van Amsterdam Noord soms aan behoefte te hebben aan instellingen die zich al aanwezig waren in het stadsdeel! Daarnaast bereikt de hoge mate aan digitale communicatie weinig senioren.

Aanbod, behoeften en ruimte voor makers

Het uitbreiden en gelijkmatiger verspreiden van het kunst- en culturaanbod in Noord zal deze instellingen zichtbaarder, maar zeker ook beter bereikbaar maken. Ook hier is het nodig om de balans tussen informeel en formeel te behouden.

Het is belangrijk dat er verder geanticipeerd wordt op een inclusief kunst- en cultuurbeleid. Het is hiermee van belang om de verschillende behoeften van de bewoners tegemoet te komen in het nieuwe Kunstenplan en daarmee verbinding met de stad te bevorderen.

LITERATUURLIJST

Ahamaine, S., Hoedemaker, R., de Hoon, M., Michon, L., Slot, J., (2022) *Amsterdamse Armoedemonitor 2021*, (Werk, Participatie & Inkomen)

Gemeente Amsterdam, Afdeling Kunst en Cultuur, (2019), *Hoofdlijnen kunst en cultuur 2021-2024*

Ghorashi, H., *Culturele diversiteit, Nederlandse identiteit en democratisch burgerschap*, (2010), Sdu Uitgevers bv

de Jong, M., Ghorashi, H., Lovert, T., Mars, K., de Rooij, E., Üstüner, E., *Naar een inclusieve werkomgeving! Inzichten vanuit (levens)verhalen en paradoxen uit de praktijk.*, (2021), (Hogeschool Inholland, Vrije Universiteit Amsterdam & Instituut Gak)

van de Kamp, L., & Welschen, S. (2019). *Sociale cohesie in gentrificerende arbeiderswijken van Amsterdam-Noord*. *Beleid en Maatschappij*, 46(3), 366–389.
<https://doi.org/10.5553/benm/138900692019046003004>

Michon, L., Meester, F., Rubingh, S., Verhaar, S., de Jong, I., (2021) *Nederlandstalige laaggeletterden in Amsterdam*, (Werk, Participatie en Inkomen)

Red Amsterdam Noord, oktober 2022

Statistieken Buurt 5 Noord. (2022). Opgehaald van AlleCijfers.nl:
<https://allecijfers.nl/buurt/buurt-5-noord-amsterdam/>

Amsterdamse Kunstraad, (2022), *Verkenning 2022*

Witschge, J., van Zelm, I., (2020) *Honderdduizend Noorderlingen; de bevolking van Amsterdam-Noord toen en nu*, (Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Noord)

Woodward, K., (1999) *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*, Taylor & Francis

Amsterdam-Noord Bijlage B

Met behulp van Stichting Tolhuistuin

Nani Andeloe
Elissa Geerling
Samantha Mooij
Tyrone Terlaan

In deze bijlage leest u de uitkomsten van de verkenning vanuit het perspectief van de bewoners van stadsdeel Noord. Tijdens de verkenning hebben we verschillende groepen bewoners gevraagd naar hun betekenis van kunst en cultuur. Ook is er inzicht verkregen in de behoeften ten aanzien van kunst en cultuur én in hoeverre het aanbod aan culturele instellingen in Amsterdam bij hen bekend is. Door verkennend onderzoek te doen op deze thema's komen we een stap dichterbij het beantwoorden van de centrale vraag: Hoe is de verbinding van culturele instellingen met de bewoners van Amsterdam?

De kunst- en cultuursector in Amsterdam-Noord is de laatste tien jaar ontzettend gegroeid en heeft veel nieuwe mogelijkheden met zich meegebracht. Veel musea hebben ondertussen de "IJ-sprong" gemaakt, in navolging van het Eye filmmuseum. Niet alleen is het kunst- en culturaanbod gegroeid, zo ook Amsterdam Noord, die sinds 2000 meer dan 13.000 nieuwe bewoners heeft mogen verwelkomen. (Witschge & Van Zelm, 2020)

De nieuwe bewoners komen over het algemeen niet uit Amsterdam (Noord), maar vanuit andere delen van het land. Door het unieke karakter van Noord en zijn bewoners heeft dit niet altijd positieve resultaten opgeleverd. De burgerbeweging "Red Amsterdam Noord" geeft in hun publicatie uit 2022 zelfs aan behoefte te hebben aan een inburgeringscursus voor nieuwkomers in Noord, waarbij zij geïnformeerd zullen worden over de geschiedenis, omgangsvormen, voorzieningen, ondernemers, en cultuur van het stadsdeel.

De nieuwe inwoners van Amsterdam Noord zijn over het algemeen niet goed op de hoogte van de kunst- en cultuurinstellingen in Noord, noch van hun aanbod. Als zij willen participeren in kunst en cultuur, pakken zij vaak de pont, om gebruik te maken van het aanbod in het centrum van Amsterdam.

Bewoners die al lange tijd, soms hun hele leven, in Noord wonen lijken beter op de hoogte te zijn en kunst en cultuur ook erg belangrijk te vinden. Dit is niet geheel onverwachts, aangezien de NDSM-werf, al geruime tijd dienst deed als een broedplaats voor kunstenaars en (dance-)muziek.

Helaas is het voor hen niet altijd mogelijk om gebruik te maken van het enorme aanbod, onder andere door de maatschappelijke problemen die aanwezig zijn in dit stadsdeel, zoals bijvoorbeeld armoede. Daarnaast sluit het huidige aanbod niet genoeg aan op hun voorkeuren. Zoals hierboven genoemd, hebben de Noorderlingen hun eigen cultuur, waarvoor zij onvoldoende ruimte krijgen om daarin te participeren.

Daar het vroeger heel normaal was in Noord om het aanbod aan kunst en cultuur zelf te organiseren, zoals op de NDSM-werf of doormiddel van bibliotheken, wijkcentra en burgerinitiatieven wordt het ze nu aangeboden door de verschillende instellingen. Doorgewinterde Noorderlingen hebben het liefst zelf de touwtjes in handen, en willen graag betrokken worden bij de inrichting en programmering van culturele activiteiten in de buurt. (RAN, okt 2022)

De komst van de nieuwe inwoners, waaronder veel gezinnen, heeft de cultuur van de bewoners van Amsterdam Noord beïnvloed en beperkt. Zo kun je niet zomaar meer een feestje geven, want dan wordt er geklaagd over geluidsoverlast. De pleinen staan vol met winkels en horeca, waardoor de Noorderlingen zich afvragen, "waar kunnen we nog ontspannen zonder geld uit te geven?" (RAN, okt 2022)

De toename van de formele kunst- en cultuursector in Amsterdam Noord lijkt afgedaan te hebben aan het informele aanbod, dat zelf georganiseerd en gecreëerd werd door de bewoners van Amsterdam Noord. Hoewel de NDSM-werf hier nog steeds veel ruimte voor biedt, is de broedplaats voor kunst en cultuur niet voor iedereen even bereikbaar. Na de voltooiing van de Noord-Zuidlijn zijn er erg veel buslijnen opgeheven, en is de mobiliteit tussen oost en west sterk afgenomen.

Hoewel het na onze gesprekken met de Tolhuistuin en Louis Pirenne duidelijk is dat de verschillende cultuurinstellingen erg veel moeite doen om verbinding te maken met Amsterdam Noord en de stad in zijn geheel, is het lastig gebleken om die verbinding te realiseren. De oorspronkelijke Noorderlingen hebben het gevoel dat het vernieuwde, bredere aanbod "niet voor hen" zou zijn.

Verslagen veldonderzoek

Dag 1

Op woensdag 18 januari hebben Samantha en Nani de bewoners van Noord geïnterviewd op verschillende locaties. Wij hoopten veel verschillende bewoners vragen te kunnen stellen door ons buiten de deur van de Amsterdam Foodmarkt in het Hamerkwartier op te stellen, uiteraard met toestemming van de supermarkt. De gevoelstemperatuur lag onder het vriespunt en dit zorgde ervoor dat er niet veel animo was om drie extra minuten buiten te staan om onze vragen te beantwoorden. Om deze reden hebben wij ons verplaatst naar winkelcentrum Boven 't Y, dat deels overdekt is en bescherming bood tegen de wind.

Hoewel het weer de hoeveelheid respondenten definitief heeft beïnvloed, hebben wij het geluk gehad om veel bruikbare informatie te verkrijgen van onze respondenten. Zo hebben wij meerdere mensen die zijn opgegroeid in Noord of er al meer dan 20 jaar wonen kunnen spreken, en zij waren over het algemeen goed op de hoogte en/of maakten veel gebruik van de aanwezige kunst en cultuur.

De respondenten die al lange tijd in Amsterdam-Noord wonen weten goed wat er in hun buurt te vinden is, en maken hier ook graag gebruik van. Veelal zijn zij op de hoogte door mond-op-mond, of "gewoon een keertje te gaan kijken als er iets nieuws is".¹ Men geeft de voorkeur aan kleinere lokale instellingen, en noemden daarbij ook vaak restaurants of café's. De NDSM-werf staat bij hen hoog in het vaandel, zowel als broedplaats voor nieuwe kunstenaars, maar ook om rond te lopen en te genieten van alle graffiti. Het thema gentrificatie kwam op meerdere manieren terug in onze gesprekken. Door de komst van veel "brave gezinnen", "kun je niet meer zomaar een fikkie stoken of een feestje geven".² Volgens deze respondent doet dit af aan het bijzondere karakter van Noord.

Bij het winkelcentrum hadden wij het geluk om iemand die werkzaam is op het plein te mogen spreken. Hij wist ons te vertellen dat winkelcentrum Boven 't Y één van de eerste en grootste winkelcentra in Nederland was, maar dat het helaas al lang niet goed werd onderhouden. Hoewel hij en zijn werkgever nu een inhaalslag maken, noemde hij het zonde, "dit is een van de mooiste straatjes in Noord, en er wordt geen gebruik van gemaakt".³

Tijdens onze gesprekken met "nieuwe Noorderlingen" bleek dat zij vaak niet volledig op de hoogte waren van het aanbod in Noord. Men kwam vaak niet verder dan twee of drie kunst- en cultuurinstellingen, en gaf aan dat zij vaak de pont nemen als zij willen participeren in kunst en cultuur.

Jongeren en studenten vinden dat er niet voldoende nachtleven aanwezig is in Amsterdam Noord. Volgens hun kennis is er alleen nachtleven te vinden op de NDSM-werf, wat toch een flink eind fietsen is vanaf het Buikslotermeer. Ook hier pakken studenten/nieuwe Noorderlingen vaak weer de pont om gebruik te maken van de faciliteiten in het centrum.

Dag 2

Op donderdag 19 januari hebben Elissa en Tyrone interviews gehouden op het Waterlandplein in de wijk Waterlandpleinbuurt. Op het Waterlandplein ligt een wijkwinkelcentrum en het zogeheten Huis van de Wijk Waterlandplein waar activiteiten voor buurtbewoners worden georganiseerd. Ook is er een openbare bibliotheek te vinden.

Rond 11:30 uur begonnen wij met het aanspreken van verschillende bewoners met een focus op de doelgroep 65-plussers. Het was namelijk niet gelukt om op de eerste dag van het verkenningsonderzoek deze doelgroep voldoende te bereiken. Bewoners uit het Waterlandplein waren enigszins tevreden over het aanbod aan buurtcentra en buurtactiviteiten. Hier ontmoeten mensen uit de buurt elkaar en worden onder andere boekbespreking georganiseerd.

De verkenning is vervolgens voortgezet in de Molenwijk dat gekenmerkt wordt door een grote groep bewoners uit de arbeidersklasse. De doelgroep '65-plussers' waarbij er interviews zijn afgenomen gaven aan niet bekend te zijn met het aanbod aan culturele instellingen. Dit komt mede door een gebrek aan digitale geletterdheid en fysieke beperkingen die zij ondervinden. Een veelgenoemde drempel voor deze doelgroep zijn de kosten die verbonden zijn aan bezoek van een culturele instelling.

---

¹ Vrouw, 39, woont 20 jaar in Noord

² Man, 43, uit Noord

³ Man, 21, uit Noord

In tegenstelling tot de uitkomsten van de interviews bij de groep '65-plussers' lijkt het dat de doelgroep 'jongeren tussen 18-25 jaar' redelijk goed op de hoogte is van culturele evenementen die worden georganiseerd in het stadsdeel en ook van mening is dat stadsdeel Noord rijk is aan kunst en cultuur. Wel laten de uitkomsten zien dat beide doelgroepen kunst en cultuur beschrijven als een breed fenomeen dat zich in verschillende vormen manifesteert in de stad. Termen als gevoel, passie en persoonsgebonden kwamen tijdens de verkenning veel terug.

Gesprek met Louis Pirenne

Via Joram Pach zijn wij in contact gekomen met Louis Pirenne, de cultuur regisseur van Amsterdam Noord. Hiermee hebben wij een erg verhelderend gesprek gevoerd over Noord en de mensen die hier leven, en natuurlijk het aanbod van kunst en cultuur in dit stadsdeel.

Louis Pirenne is in 2010 begonnen als cultuur regisseur van Amsterdam Noord, toen het formele aanbod in Noord nog zo goed als nihil was. Kunst en cultuur was aanwezig op de NDSM-werf, die al decennia als een broedplaats voor jonge kunstenaars fungeert en een belangrijke rol heeft gespeeld in de opkomst van de Nederlandse Dance-muziek. Daarnaast waren er enkel amateurkunstverenigingen en werden er af en toe workshops aangeboden vanuit de bibliotheek en buurtcentra.

In 2012 stak Eye als eerste de IJ over en vestigde zich in Amsterdam Noord en sindsdien is het aanbod aan kunst en cultuur enorm toegenomen, mede door de inzet van Louis. Toch is het voor deze instellingen vaak moeilijk gebleken om contact te maken met de inwoners van Noord.

Door de woningnood zijn er al veel nieuwe huizen gebouwd in Amsterdam Noord en is de bevolking in dit stadsdeel erg gestegen. Deze huizen zijn vaak te duur geprijsd voor de oorspronkelijke bewoners van Noord, en trekken dus nieuwe bewoners aan, die vaak een relatief hoog inkomen hebben in verhouding tot dit stadsdeel. Deze mensen gedragen zich "anders" dan de mensen die al geruime tijd in Noord hebben gewoond en geleefd, zij delen niet in de collectieve identiteit van de Noorderlingen. Noord is altijd een buurt geweest waar men elkaar ondersteund en overeind houdt, zij blinken uit in burenonderhoud, maar de nieuwe bewoners hebben vaak een meer individualistische leefwijze. (RAN, okt 2022)

De oorspronkelijke bewoners van Amsterdam Noord kunnen de nieuwbouwhuizen vaak niet betalen, en hebben het gevoel "weggedrukt" te worden door de nieuwe bewoners. Dit komt niet alleen door de veranderende demografie en groeiende welvaarts kloof in dit stadsdeel, ook voelen de oorspronkelijke bewoners zich achtergesteld in verhouding tot de nieuwe aanwinsten. Zij zijn ontevreden over het onderhoud van hun (sociale) huurwoningen, en van de openbare ruimtes en pleinen die er al lang zijn.

De enorme toename van kunst- en cultuurinstellingen wordt niet altijd met open armen ontvangen. Veelal hebben zij het gevoel dat "het niet voor hun" is, maar voor toeristen of de nieuwe bewoners. Deze gedachte bevat een kern van waarheid, daar bijvoorbeeld WONDR niet veel toevoegt voor de Noorderlingen. Hoewel instanties als de Tolhuistuin ontzettend hun best doen om verbinding te maken met de buurt, valt dit vaak op dove oren.

Betrokken burgers van de burgerbeweging "Red Amsterdam Noord" maken duidelijk wat zij graag zouden willen zien; betrokken worden bij de inrichting, communicatie en programmering van de culturele activiteiten in hun buurt, kunstinstellingen die in verbinding staan met de buurt en de bewoners, betaalbare werkruimtes voor creatieve activiteiten en ruimte om hun eigen verhaal te kunnen vertellen. (RAN, okt 2022)

Aanvullende informatie

Obstakels voor bewoners

Er zijn hiernaast nog veel andere obstakels voor de bewoners van Amsterdam Noord om gebruik te maken van de aanwezige kunst- en cultuurinstellingen. Zoals hierboven genoemd, hebben veel Noorderlingen het krap bij kas, wat leidt tot verminderde participatie.

De Tolhuistuin speelt hierop in door veel gratis en goedkope evenementen te organiseren, en werkt nauw samen met onder andere de Stadspas. Ook de DAT!School houdt hier rekening mee, en biedt flinke kortingen op onder andere dans-, theater- en muzieklessen voor jongeren in combinatie met de Stadspas of het Jeugdfonds Sport en Cultuur.

Hoewel deze voorzieningen relatief makkelijk zijn aan te vragen via het internet of telefoon, geldt dit helaas niet voor iedereen. Zo is 10-11% van de bewoners van Amsterdam Noord tussen de 16 en 65 jaar laaggeletterd. (Michon et al., 2021) Dit beïnvloedt niet alleen de kennis over het aanbod, (en dus de participatie) maar bemoeilijkt ook het verkrijgen van voorzieningen zoals de Stadspas.

De communicatie rondom de kunst- en cultuurinstellingen en andere evenementen in Amsterdam Noord vindt grotendeels online plaats. De werknemer van winkelcentrum Boven 't Y gaf aan dat er ongeveer twee evenementen per maand plaatsvinden op het plein, die ver van tevoren te vinden zijn op de website van Boven 't Y. Echter worden de bewoners van Amsterdam Noord niet op de hoogte gebracht van de website. Daarnaast vormt dit een obstakel senioren, zoals ook bleek uit de gesprekken die Elissa en Tyrone hebben gevoerd.

Nu dat de Noord-Zuidlijn afgerond is, staan Amsterdam Noord in betere verbinding met de stad en is de verbinding tussen het noorden en zuiden van het stadsdeel erg toegenomen. Hierdoor zijn er veel buslijnen geschrapt, die de bereikbaarheid negatief hebben beïnvloed, vooral tussen het oosten westen van Amsterdam Noord. "Wijken en bewoners die al een slechte connectie hadden met het centrum moeten nu nog vaker overstappen en langer reizen." (RAN, okt 2022)

Gentrificatie en sociale Cohesie

De economische en culturele opwaardering van kwetsbare stadswijken door de komst van kapitaalkrachtige nieuwe bewoners en gebruikers, oftewel gentrificatie, gaat in allerlei steden in de wereld vaak gepaard met de verdrijving van bewoners met een lagere inkomenspositie uit de wijk. Deze veranderingen leiden vaak tot vervreemding bij oorspronkelijke bewoners van hun dagelijkse leefomgeving. Er is een afname van het gemeenschapsgevoel onder 'gelijkgestemden', omdat er simpelweg minder 'gelijken' wonen in de buurt. Dit zorgt voor spanningen onder verschillende bewonersgroepen. (Kamp & Welschen, 2019)

De veranderingen leiden ook tot een toename van anonimiteit, dit staat erg in contrast met de diepgewortelde collectieve identiteit die de oorspronkelijke bewoners vanouds aan de buurt verbonden. Een gevolg hiervan is de afname van sociale cohesie. Om de sociale cohesie opnieuw te versterken na de gentrificatie van Amsterdam-Noord moeten mensen de hechte banden in de eigen kring terugvinden, maar tegelijkertijd ook een vertrouwen opbouwen met mensen die verder van hen afstaan om niet te vervreemden van andere groepen buurtbewoners. Het streven naar publieke familiariteit lijkt hierin een uitweg te bieden, zoals een buurthuis waar verschillende activiteiten worden ondernomen. Zo kunnen verschillende mensen elkaar treffen en ontmoeten.

Vragen straatinterview

Introductie

Goeddag, wij zijn studenten van de VU, opleiding Sociologie. Wij doen onderzoek naar de cultuurbeleving van bewoners in stadsdeel Noord. Zouden wij u een paar vragen mogen stellen? Het kost u maar 4 minuten.

(Komt u uit de buurt?)

Vraag 1

Wat valt volgens u onder kunst en cultuur?

Vraag 2

Bent u op de hoogte van de culturele instellingen in de buurt? En van hun aanbod, kosten?

Zo ja: Hoe bent u op de hoogte gesteld?

Zo nee: Zou u wel op de hoogte willen zijn?

Vraag 3

Bezoekt u wel eens een culturele instelling in uw vrije tijd? (Zo ook nachtleven, festivals, optredens)

Zo ja: wat voor en welke (raad u aan)? Wat was uw ervaring?

Zo nee: waarom niet?

Hoe oud bent u?

Bent u getrouwd/heeft u kinderen?

Wat is uw nationaliteit?

Gebruikte literatuur

van de Kamp, L., & Welschen, S. (2019). Sociale cohesie in gentrificerende arbeiderswijken van Amsterdam-Noord. *Beleid en Maatschappij*, 46(3), 366–389.
<https://doi.org/10.5553/benm/138900692019046003004>

Michon, L., Meester, F., Rubingh, S., Verhaar, S., De Jong, I., (2021) *Nederlandstalige laaggeletterden in Amsterdam* (Werk, Participatie en Inkomen)

Red Amsterdam Noord, oktober 2022

Witschge, J., Van Zelm, I., (2020) *Honderdduizend Noorderlingen; de bevolking van Amsterdam-Noord toen en nu* (Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Noord)

Verantwoording – Bijlage C

Het adviesrapport is gebaseerd op een combinatie van literatuuronderzoek, deskresearch, interviews met stakeholders en met buurtbewoners .

Voor het onderzoek hebben wij allereerst informatie verzameld over de instelling en het stadsdeel Noord. De statistieken van het stadsdeel Noord zijn via het internet verkregen. Hierdoor hebben wij inzicht verkregen op het gemiddelde inkomen, opleidingsniveau en de migratieachtergrond van de verschillende buurtbewoners. Ook hebben we gesproken met directrice van Tolhuistuin, Matthea de Jong en marketing- en communicatiemedewerker Mijs Brouwer. Door middel van deze gesprekken hebben we informatie verzameld over Tolhuistuin.

Naast gesprekken met Tolhuistuin hebben we ook interviews afgelegd met de buurtbewoners. Het veldonderzoek is verspreid over twee dagen. Allereerst was het plan om buiten een supermarkt te staan, omdat hier een divers publiek op afkomt. Het regende alleen hard, waardoor weinig mensen buiten te vinden waren. Daarom is er toch besloten om het winkelcentrum boven 't y te bezoeken, dit is overdekt. Hier waren namelijk meer respondenten te vinden. De volgende dag hebben we wel een supermarkt kunnen bezoeken op het Waterlandplein en zijn we naar de NDSM werf gegaan. Naast de interviews met de buurtbewoners is de sleutelpersoon Louis Pierenne ook door ons geïnterviewd. Hij kon ons meer vertellen over de buurtbewoners en het kunst- en cultuuraanbod in stadsdeel Noord.